

Finlandssvenska - kännetecken och skillnader i uttal mellan finlandssvenska och rikssvenska

Donlić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:132727>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-06-16**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREB UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Petra Đonlić

**Finlandssvenska – kännetecken och skillnader i uttal mellan finlandssvenska
och rikssvenska**

Examensarbete

Handledare: Sara Profeta, universitetslektor

Zagreb, 2019

Innehåll

1. Inledning	1
2. Svenska i Finland	2
2.1. Geografi	2
2.2. Historia.....	3
2.3. Finlandssvenskar.....	4
2.4. Reglering av användningen av de två nationella språken i juridiska gränser	5
3. Finlandssvenska	6
3.1. Kännetecken.....	6
3.2. Finlandismer	7
3.3. Finlandssvenskt skriftspråk.....	8
4. Skillnader i talspråk mellan finlandssvenska och rikssvenska	9
4.1. Prosodiska skillnader	9
4.2. Segmentella skillnader	12
5. Slutsats	13
6. Litteratur	14

1. Inledning

I Finland är svenska, tillsammans med finska, ett nationellt och officiellt språk. Finlandssvenska är en varietet av svenska som talas i Finland. Där har ungefär 290 000 personer svenska som modersmål. De kallas *finlandssvenskar*, och utgör omkring 5% av befolkningen i Finland.¹ Det finns totalt fyra regioner med varsin finlandssvensk dialektgrupp: Nyland Uusimaa, sydvästra Finland, Åland och Österbotten.² Finlandssvenskarna är en nationell minoritet i Finland. De flesta finlandssvenskar förstår finska och många är funktionellt helt tvåspråkiga. Skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska (eller sverigesvenska) är större i talspråket än i det skriftspråket, t.ex. finlandssvenska har en karakteristisk prosodi, och det finns märkbara skillnader i uttal som jag skulle vilja fokusera på.³ I detta arbete framlägger jag den historiska bakgrunden, samt geografiska och sociala kännetecken av svenska i Finland. Vidare presenterar jag skillnader både i tal- och i skriftspråk mellan de två varieteterna, tillsammans med flera finlandssvenska egenheter.

¹ <https://svenskaspraket.si.se/finlandssvenska/> (14/5 2019)

² http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rl.px/ (15/9 2019)

³ <https://svenskaspraket.si.se/finlandssvenska/> (14/5 2019)

2. Svenska i Finland

Svenska är ett av de två officiella och nationella språken i Finland, tillsammans med finska.⁴

2.1. Geografi

Finlandssvenskar är bosatta främst längs kusten och i ett antal städer. Området är uppdelat i en nordlig del som kallas Österbotten, två södra delar: Åboland med Åbo (*fin.* Turku) och Nyland med Helsingfors (*fin.* Helsinki) som centrum, och Åland där det talas bara svenska. Finlandssvenskar använder uttrycket *Svenskfinland* som hänvisar till dessa huvudområden där finlandssvenska bosättningar finns. Den svenskspråkiga minoriteten är i regel integrerad med majoriteten, med undantag för Åland. (Tandefelt 1998)

”Den geografiska definitionen på Manner-Suomi är den del av Finland som blir kvar om man utesluter Åland. (...) Någon etablerad svensk motsvarighet till Manner-Suomi finns inte. Vi rekommenderar att man om det bara är möjligt översätter det med fastlandet, och om det finns behov av en precisering skriver man (det) finländska fastlandet. Om man absolut vill använda ett namn är Fastlandsfinland det bästa alternativet (jfr Fastlandsnorge, Fastlandseuropa, Fastlands-kina).”⁵

⁴ https://sv.wikipedia.org/wiki/Finlandssvenska#cite_note-1 (15/9 2019)

⁵ <https://www.sprakbruk.fi/-/fastlandet> (15/9 2019)

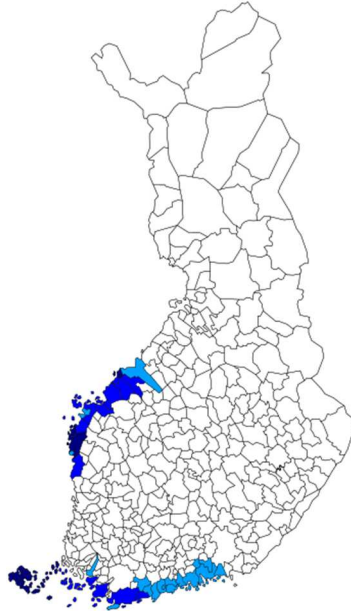

Bild1

Bild 1 visar en karta över de svenskspråkiga kommunerna i Finland. Mörkblåa delar på den här kartan visar de enspråkiga svenska kommunerna (Åland och några fastlandsfinska kommuner). Blåa delar på kartan visar de tvåspråkiga kommunerna med svenska som majoritetsspråk. Ljusblåa delar visar de tvåspråkiga kommunerna med finska som majoritetsspråk. Vita delar visar de officiella enspråkiga finska kommunerna, och de tvåspråkigt samiska kommunerna syns inte på denna karta. Det är viktigt att förstå att ett mindre antal finlandssvenskar bor i officiella enspråkiga finska kommuner, och är därför inte representerade på kartan.

2.2. Historia

I 600 år var Finland en del av Sverige, med rätt att delta i valet av kungen och skicka ledamöter till riksdagen. Finland erövrades av Ryssland år 1809. År 1917 har Finland blivit en oberoende officiellt tvåspråkig republik med majoriteten som talar finska och en minoritet som har svenska som modersmål. Svenska var det enda officiella språket i Finland fram till 1863. Tidigare hade det svenska språket en högre status än finska och det hjälpte minoriteten att

behålla sitt språk. Idag är svenska ett av de två nationella språken i den moderna finska republiken. (Tandefelt 1998)

2.3. Finlandssvenskar

När det gäller historiska rötter är både finska - och svenska talare i Finland blandade grupper. De avlägsna rötterna av finlandssvenskar finns i Sverige, men också i området runt Östersjön. Det finns flera urskiljbara grupper:

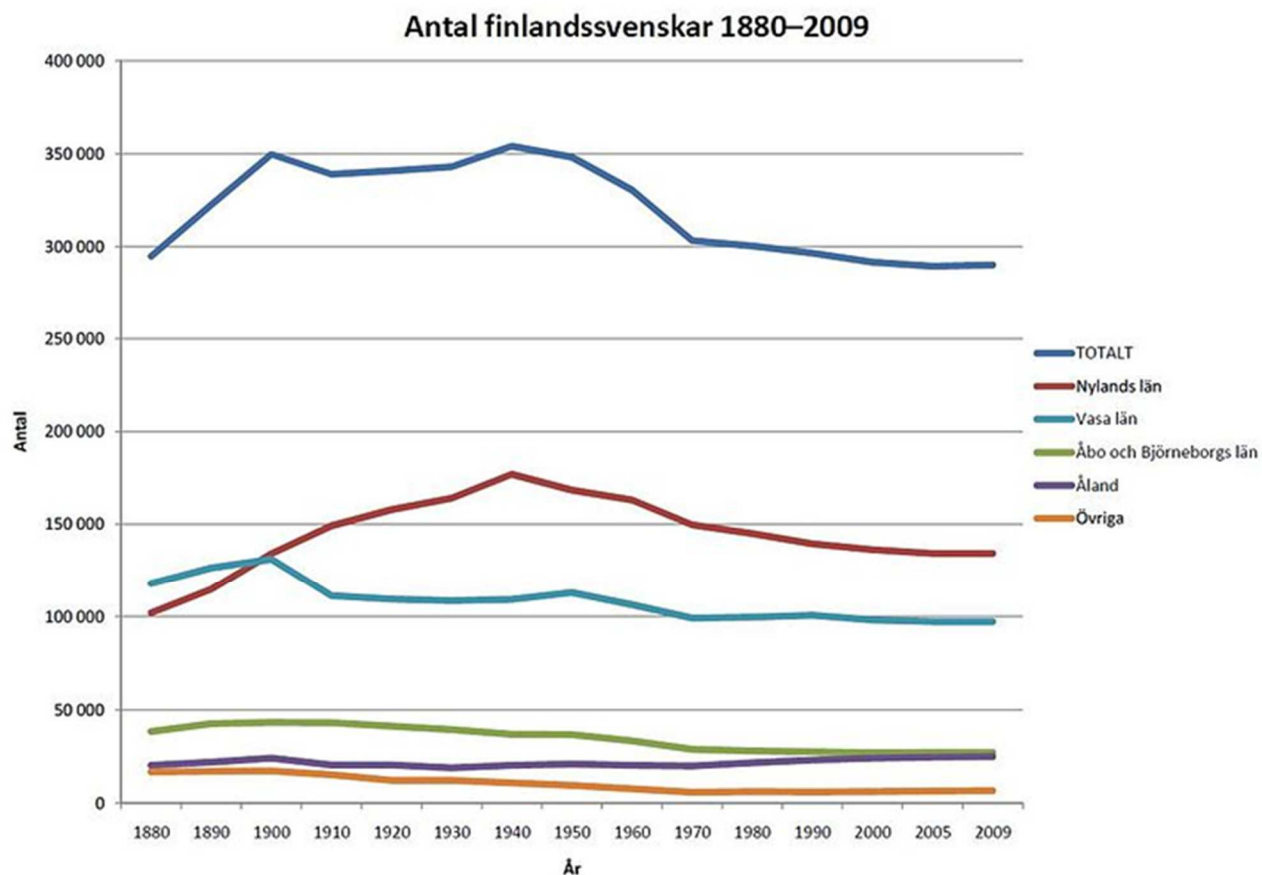
- a) de vars förfäder kom under den tidiga medeltiden och deras ursprung utanför Finland kan inte spåras,
- b) de vars förfäder flyttade till Finland som handlare, hantverkare, soldater eller statliga tjänstemän under 1700-talet,
- c) de vars förfäder var finsktalande men hade svensk utbildning under 1700- och 1800-talet,
- d) de vars förfäder pratade tyska och även ryska när de emigrerade till Finland så de blev talare av svenska snarare än finska.

Den svenskspråkiga minoritetens etniska bakgrund varierar och det enda klara kulturella elementet som binder sina medlemmar är deras gemensamma språk. (Tandefelt 1998)

Finlands svenskspråkiga befolkning, vars medlemmar kallas finlandssvenskar (på finska *suomenruotsalaiset*), är en språklig minoritet i Finland som utgör omkring 5,2% av Finlands befolkning (2018).⁶

År 2008 gjordes den första gemensamma genetiska analysen på svenska och finska autosomala genotyper. Svenska talare från Österbotten (referenspopulationen som representerade 40% av alla svenska talare i Finland) bildade ett genetiskt kluster med svenskarna. (Hannelius, 2008: 42)

⁶ https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html (14/5 2019)

Figur 1. visar antalet finlandssvenskar 1880-2009 länsvis

2.4. Reglering av användningen av de två nationella språken i juridiska gränser

Den språklag som gäller i Finland antogs 1922 och gäller inte Åland. Språklagen försöker reglera förhållandet mellan finska och svenska språkgrupper så att de kan existera och fungera på samma sätt. Lagen gäller inte samiska talare eller andra språkgrupper i Finland.

Varje person i Finland har ett officiellt modersmål som man har bestämt sig för och som kan ändras när som helst. Modersmålet som man väljer är vanligen samma språk som man talar hemma och / eller i skolan, men ibland visar valet ens språkbakgrund – det betyder att det finns människor, dock inte för många, som har valt svenska som modersmål, men talar bara finska i stället. Språkstatistiken indikerar inte att tvåspråkighet finns i Finland eftersom en person bara kan deklarerat ett modersmål. Det är känt att många som förklarar svenska som modersmål är tvåspråkiga, medan inte många finska talare är tvåspråkiga. En kommun i Finland kan

klassificeras som enspråkig eller tvåspråkig. Den anses tvåspråkig om minst 8% eller minst 3 000 invånare talar ett språk som inte är majoritetsspråket. (Tandefelt 1998)

3. Finlandssvenska

Finlandssvenska är en varietet av svenska som talas i Finland. Det finlandssvenska standardspråket kallas *högsvenska* eller *standardfinlandssvenska*.⁷

3.1. Kännetecken

Finska och svenska är inte besläktade språk men har varit i kontakt i flera hundra år. Dessa språk är dock semantiskt nära.

”Skillnaden mellan svenska i Finland och svenska i Sverige är jämförbar med skillnaden mellan amerikansk och brittisk engelska. Normen för det skrivna språket är exakt detsamma som normen i Sverige. Således följer vi samma regler för stavning och skrivning, och vi använder samma ordböcker som i Sverige. Det är framför allt i tal att egenskaperna hos den finlandssvenska varieteten är märkbara. Det betyder att en svensktalande finne alltid talar svenska med en karakteristisk accent, men att en skriftlig text inte alltid avslöjar författarens ursprung.” (Tandefelt 1998: 116, översättning P.Đ.)

Det finns bara akut ordaccent i finlandssvenska, och i sverigesvenska finns det både akut (också kallad *accent 1*) och grav ordaccent (också kallad *accent 2*). En annan skillnad är att det finns vissa ord och uttryck i finlandssvenskt ordförråd som inte längre finns i rikssvenska (så kallade *arkaismer*). I finlandssvenska finns det tyska, ryska och finska låneord. (Tandefelt 1998)

”I modern svenska finns det vidare en uttalsregel som kallas kvantitetsregeln som innebär att varje betonad stavelse har ett långt ljud, antingen vokalen eller konsonanten. Vokalen är lång om den efterföljande konsonanten är kort, och vokalen är kort om konsonanten är lång. Men den regeln gäller inte i finlandssvenskan. Vissa ord uttalas nämligen kortstavigt, alltså med kort

⁷ https://sv.wikipedia.org/wiki/H%C3%B6gsvenska#cite_note-1 (15/9 2019)

vokal följd av kort konsonant. Exempel på detta är orden *senap* och *kamera*. Även många ortnamn uttalas kortstavigt, till exempel *Hanaholmen* och *Tavastland*. (...) Andra typiska uttalsdrag i finlandssvenskan är till exempel uttalet av vokalerna a och u samt sje-ljudet.”⁸

3.2. Finlandismer

”Med en finlandism avser man ett ord eller en fras som bara används i finlandssvenskan eller som används i en annan betydelse än i svenskan i Sverige.”⁹

De flesta finlandismer har sina standardsvenska alternativen, men ibland kan det vara svårare att ersätta finlandismer. Dessa två typer kallas för *alternativa* respektive *exklusiva finlandismer*. (Hällström-Reijonen 2012)

Finska	Finlandssvenska	Standardsvenska	
panna	sätta	sätta	
		ställa	
		lägga	
Finska	Finlandssvenska	Standardsvenska	
arvosana	vitsord	betyg	'enskilda omdömen'
todistus	betyg		'samlat utlåtande'
Finska	Finlandssvenska	Standardsvenska	
suklaapatukka	chokladstång	chokladbit	'avlång enskilt förpackad chokladbit'
suklaapala	chokladbit		'stycke choklad'
Finska	Finlandssvenska	Standardsvenska	
asevelvollinen	värnpliktig	värnpliktig	'skyldig att fullgöra sin värnplikt'
varusmies	beväring		'som fullgör sin värnplikt'
Finska	Finlandssvenska	Standardsvenska	
laiska	slö	slö	'lat'
tylsä			'ovass'
		tråkig	'tråkig'

Figur 2. visar användningen av *sätta*, *vitsord*, *betyg*, *chokladstång*, *chokladbit*, *värnpliktig*, *beväring* och *slö* i finlandssvenskan samt motsvarande ord i standardsvenska och finska. (Hällström-Reijonen 2012)

⁸ <https://svenskaspraket.si.se/finlandssvenska/> (15/5 2019)

⁹ <https://svenskaspraket.si.se/finlandssvenska/> (15/5 2019)

Absoluta finlandismer förekommer aldrig i standardsvenskan (t. ex. kiva – 'kul'). *Statistiska finlandismer* är språkliga drag som kan förekomma i standardsvenskan, men är mycket vanligare i finlandssvenskan (t.ex. *på basis av*). Finlandismer kan delas enligt funktion i följande grupper: *oegentliga finlandismer* (svenska ord för finländska företeelser som saknar någon annan svensk benämning), *finlandismer som fyller en lucka i ordförrådet* (ord som saknar en motsvarighet i standardsvenskan men inte är bundna till finländska företeelser) samt *officiella finlandismer*, också kallade *obligatoriska finlandismer* (ord och uttryck som upprättats enligt lag). (Hällström-Reijonen 2012)

3.3. Finlandssvenskt skriftspråk

I sitt arbete ”Det går hårt. Finlandssvenska ur ett sverigesvenskt perspektiv” har Linnea Hanell använt ett brett urval av texter, både officiella och inofficiella, från tidningar, årsrapporter, skolböcker, regeringstexter, cirkulär, reklam, webbtexter och bloggar. Hanell tycker inte att den språkliga standarden i finlandssvenska tidningstexter är låg.

”Finlandssvensk tidningstext kan knappast beskyllas för att hålla en lägre språklig standard än sverigesvensk.” (Hanell, 2011: 86)

Däremot har hon uppgett att en del texter som skrivits av myndigheterna är bristfälliga och ibland även svåra att förstå, troligen på grund av dåliga översättningar från finska till svenska.

”Det finns definitivt en särskild identifierbar stil i finlandssvenska texter. Den visar sig bland annat i några särskilda ord och uttryck, men också i förkärleken för vissa grammatiska konstruktioner och sätt att presentera information. Däremot tror jag inte att sverigesvenskar generellt uppfattar välskrivna finlandssvenska texter som främmande, även om de kan lägga märke till vissa främmande ord. Det är heller i princip aldrig svårt att förstå en text på grund av finlandssvenska språkdrag.” (Hanell, 2011: 86)

4. Skillnader i talspråk mellan finlandssvenska och rikssvenska

Skillnader i talspråket är de mest märkbara skillnaderna mellan finlandssvenska och sverigesvenska. Det finns skillnader i prosodi och i uttalet av enskilda ljud. Enligt Kuronen och Leinonen (2000) finns det prosodiska och segmentella skillnader. Prosodiska skillnader delas i sats-, fras- och ordprosodiska skillnader. Med prosodiska skillnader syftas på rytm, intonation och betoning medan de segmentella skillnaderna mestadels avser uttalet av enskilda ljud. (Kuronen & Leinonen 2000)

4.1. Prosodiska skillnader

Kuronen och Leinonen (2000) nämner i sin artikel ”Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska” tre typer av prosodiska skillnader: sats-, fras- och ordprosodiska skillnader. En av de mest uppenbara skillnaderna mellan finlandssvenskt och rikssvenskt uttalar talets prosodiska egenskaper – intonation, längdförhållanden och rytm. I deras artikel (2000: 3) citeras Vihanta et al. (1990; 339) om satsprosodiska skillnader:

”(i) De semantiskt viktiga orden bevarar sin lexikala betoning i finlandssvenska, medan den ofta förloras i rikssvenska. Det är rätt vanligt med bara en betoning per kort talsats i rikssvenska.

(ii) Därav följer att betoningsgrupperna blir korta i finlandssvenska och långa i rikssvenska. Det finns normalt två eller tre obetonade stavelser mellan de betonade stavelserna i finlandssvenska, medan hela åtta obetonade stavelser kan påträffas i rikssvenska mellan de betonade stavelserna.

(iii) Graden av reduktion utanför en fokuserad stavelse är i rikssvenska avsevärt kraftigare än i finlandssvenska, vilket gör att skillnaden mellan sats-, huvud- och obetonad stavelse är betydligt större i rikssvenska än i finlandssvenska.

(iv) I finlandssvenska föredras ett mönster där betoningen ligger åt vänster i satsen, medan mönstret i rikssvenska är det motsatta: inledningen av en talsats uttalas ofta snabbt och inte sällan helt utan betonade stavelser, och den prosodiska tyngden läggs därigenom mot slutet av satsen.”

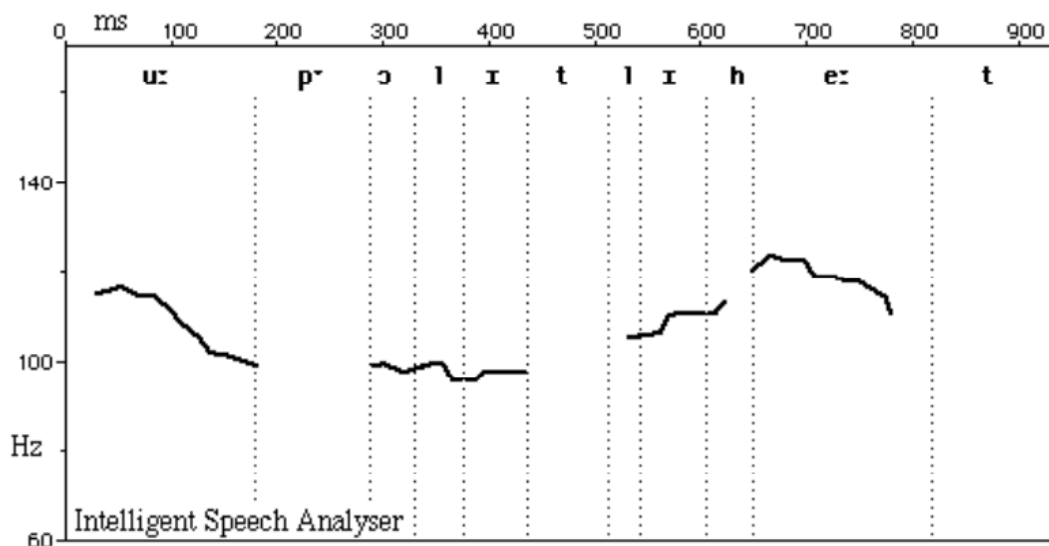
De fonetiska parametrar som nämndesi artikeln var A_0 (*grundtonsamplitud*), F_0 (*grundtonshöjd*) och *duration*.

”Betonad stavelse markeras i rikssvenska antingen med duration eller med både duration och F_0 . (...) I finlandssvenska däremot har duration inte samma status som betoningsparameter,

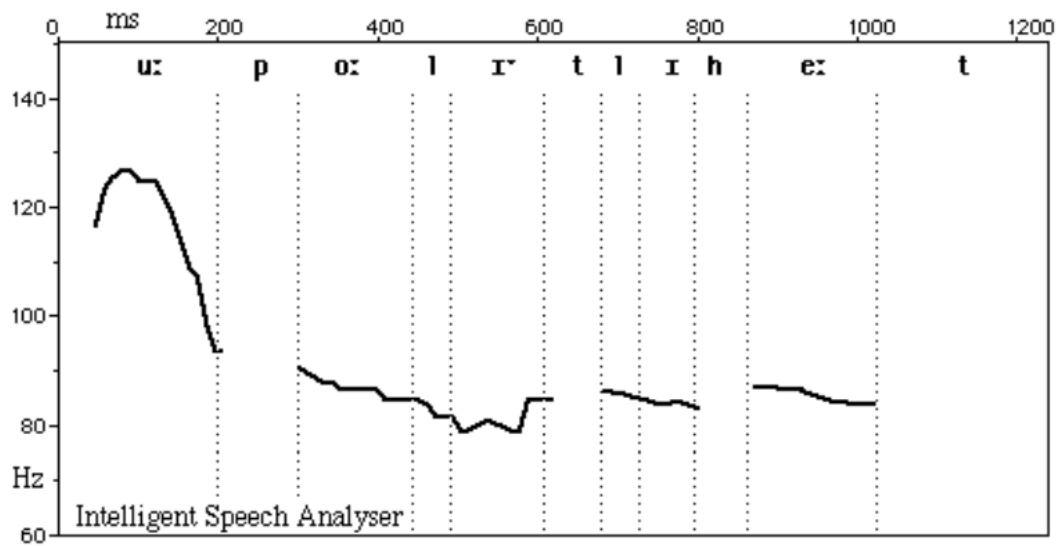
eftersom en även i satssammanhanget obetonad stavelse kan behålla sin kvantitet (...). I finlandssvenska är det *F0* och intensitet som är betoningens primära akustiska korrelerat (...). Vidare saknas i finlandssvenska den accentopposition som förekommer i Sverige genom att *F0* i finlands-svenska alltid sjunker i den betonade stavelsen (...). *F0*-konturen beter sig med andra ord i finlandssvenska likadant som i mellansvenska i de ord som har *accent 2*, givetvis med den skillnaden att satsbetoning i finlandssvenska inte markeras genom en fokaltopp som i mellansvenska ord med *accent 2*. (...)" (Kuronen & Leinonen, 2000: 3)

Vad gäller frasprosodiska skillnader, "I svenska förekommer ett frasbetoningsmönster där en av stavelserna i det sista ordet i frasen blir betonad och alla stavelser före denna är obetonade. (...) I finlandssvenska är detta frasbetoningsmönster dock till skillnad från rikssvenska vacklande. När det t.ex. gäller partikelverb påträffas i finlandssvenska rätt ofta ett mönster där även verbet får betoning." (Kuronen & Leinonen, 2000: 5, 6) Skillnaderna gäller inte bara partikelverb, men också vissa lexikaliserade verb- och substantivfraser.

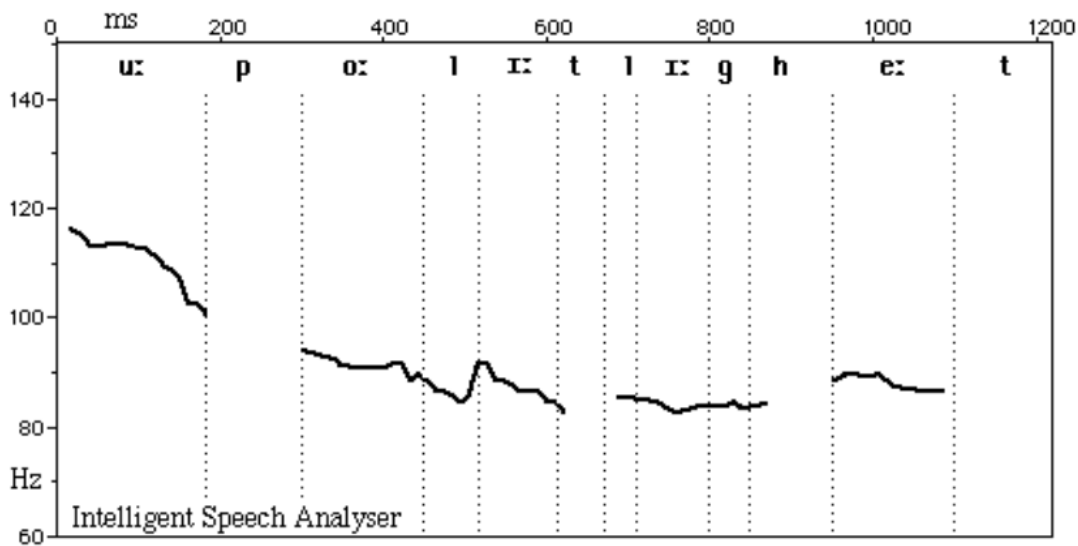
Ordprosodiska skillnader avser uttalet av långa ord. I rikssvenskan kan ett ord ha maximalt två långa (betonade) stavelser. Den första och den sista stavelsen behåller längden medan mitten förkortas. Å andra sidan, brukar i finlandssvenskan längden bibehållas genom stavelser, vilket kan ses i Figurena 3, 4, 5. (Kuronen & Leinonen, 2000: 10, 11)

Figur 3. visar *F0* i ordet 'opålitlighet' uttalat av en manlig rikssvensk talare. (Kuronen & Leinonen, 2000: 10)

Figur 4. visar F_0 i ordet 'opålitlighet' uttalat av en manlig finlandssvensk talare. (Kuronen & Leinonen, 2000: 11)

Figur 5. visar F_0 i ordet 'opålitlighet' uttalat av en manlig finlandssvensk talare. (Kuronen & Leinonen, 2000: 11)

4.2. Segmentella skillnader

Segmentella skillnader berör uttalet av enskilda ljud. Uttalet av vokaler i finlandssvenska likar mer det i finska, än det i rikssvenska. "Finlandssvenska i likhet med finska tydligt lagt tyngdpunkten på den durationella snarare än på den kvalitativa ledtråden i vokalfonemens kort-lång-oppositioner. I rikssvenska kan ju kort-lång-oppositionen i vissa vokaler antas basera sig vid sidan av durationen även på kvalitativa ledtrådar." (Kuronen & Leinonen, 2000: 13)

Kuronen och Leinonen (2000) visar i sin artikel flera skillnader i uttalet av konsonanter mellan finlandssvenska och rikssvenska. En av dessa skillnader anser uttalet av klusiler. T.ex. ordparen [pil - bil, kul - gul, till - dill] skiljer sig efter aspirationen i rikssvenska (det så kallade *aspirationssystemet*), medan finlandssvenska inte har aspirationen och man brukar skilja de här orden med hjälp av särdraget tonlös – tonande (det så kallade *stämtonssystemet*). Det finns också finare skillnader i klusilsystemet: /t/ och /d/ artikuleras på ett annat sätt i finlandssvenska än i rikssvenska. "Skillnaden i artikulationsstället mellan varianterna gäller även /s/ och /l/." (Kuronen & Leinonen, 2000: 12) En annan skillnad är att det i rikssvenska finns det progressiv assimilation av /r/ + dental (supradentaler), medan i finlandssvenska uttalar man två skilda ljud, eftersom /r/ är vibrant i finlandssvenska, och i rikssvenska "uttalas ljudet ofta som postalveolar approximant [ʀ] eller postalveolar frikativa [ʀ̥]". (Kuronen & Leinonen, 2000: 12)

Vidare finns det skillnader i uttalet av sibilantiska frikativor (/s/, /tje/ och /sje/) mellan finlandssvenska och rikssvenska: "alla de tre brusljudens (/s/, /tje/ och /sje/) dominerande frekvenstoppar ryms i finlandssvenska inom frekvensområdet 1,3 - 4,2 kHz där rikssvenska bara har två ljud, tje och sje." (Kuronen & Leinonen, 2000: 12) och finlandssvenskarna uttalar /s/ på en lägre frekvens."Uttalet av finlandssvenskt /r/, /l/ och /j/ har med stor sannolikhet influerats av finska". (Kuronen & Leinonen, 2000: 13)

5. Slutsats

Svenska har talats i Finland i flera hundra år. Den främsta orsaken till det är att Finland har varit en del av Sverige. Även om finska och svenska inte är besläktade, har de varit i kontakt genom historien. Som ett resultat av detta har den svenska varieteten som talas i Finland antagit vissa särdrag från finska. Det gäller främst talspråket, och inte så mycket skrivspråket, eftersom normerna för det svenska skrivspråket är exakt samma i Sverige och Finland. Det finns skillnader i prosodi och i uttalet av enskilda ljud, som kallas prosodiska respektive segmentella skillnader. Finlandssvenska talare är väl integrerade i finska samhället, eftersom de flesta är tvåspråkiga och kan använda både svenska och finska.

6. Litteratur

Hanell, Linnea (2011) *Det går hårt. Finlandssvenska ur ett sverigesvenskt perspektiv*.
Helsingfors: Magma

Hannelius, Ulf (2008) *Population Genetic Association and Zygosity testing on preamplified DNA*, Stockholm: Karolinska institutet. Doktorsavhandling

Hällström-Reijonen, Charlotta (2012) *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*.
Helsingfors: Helsingfors universitet

Kuronen, Mikko & Leinonen, Kari (2000) "Fonetiska skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska" I: *Svenskans beskrivning 24*. Förhandlingar vid tjugofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning. Linköping 22.-23.10.1999. (L. Jönsson, V. Adelswärd, A. Cederberg, P. A. Pettersson, C. Kelly, eds.), 2001. p. 125-138

Kuronen, Mikko & Leinonen, Kari (2008) "Prosodiska särdrag i finlandssvenska" I: *Svenskans beskrivning 29* Förhandlingar vid Tjugonionde sammankomsten för svenskans beskrivning, Vaasa 4.-5.5.2007. Skrifter utgivna av Svensk-Österbottniska samfundet. 2008. p. 161-169

Tandefelt, Marika (1998) "Swedish in Finland." *Minority Languages in Scandinavia, Britain, and Ireland*. Ó Corráin, A., Mac Mathúna, S. Acta Universitatis Upsaliensis, p. 103-118

Figur 1 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Finlandssvenskar_1880-2009.JPG

Figur 2 Hällström-Reijonen (2012: 81)

Figur 3 Kuronen & Leinonen (2000: 10)

Figur 4 Kuronen & Leinonen (2000: 11)

Figur 5 Kuronen & Leinonen (2000: 11)